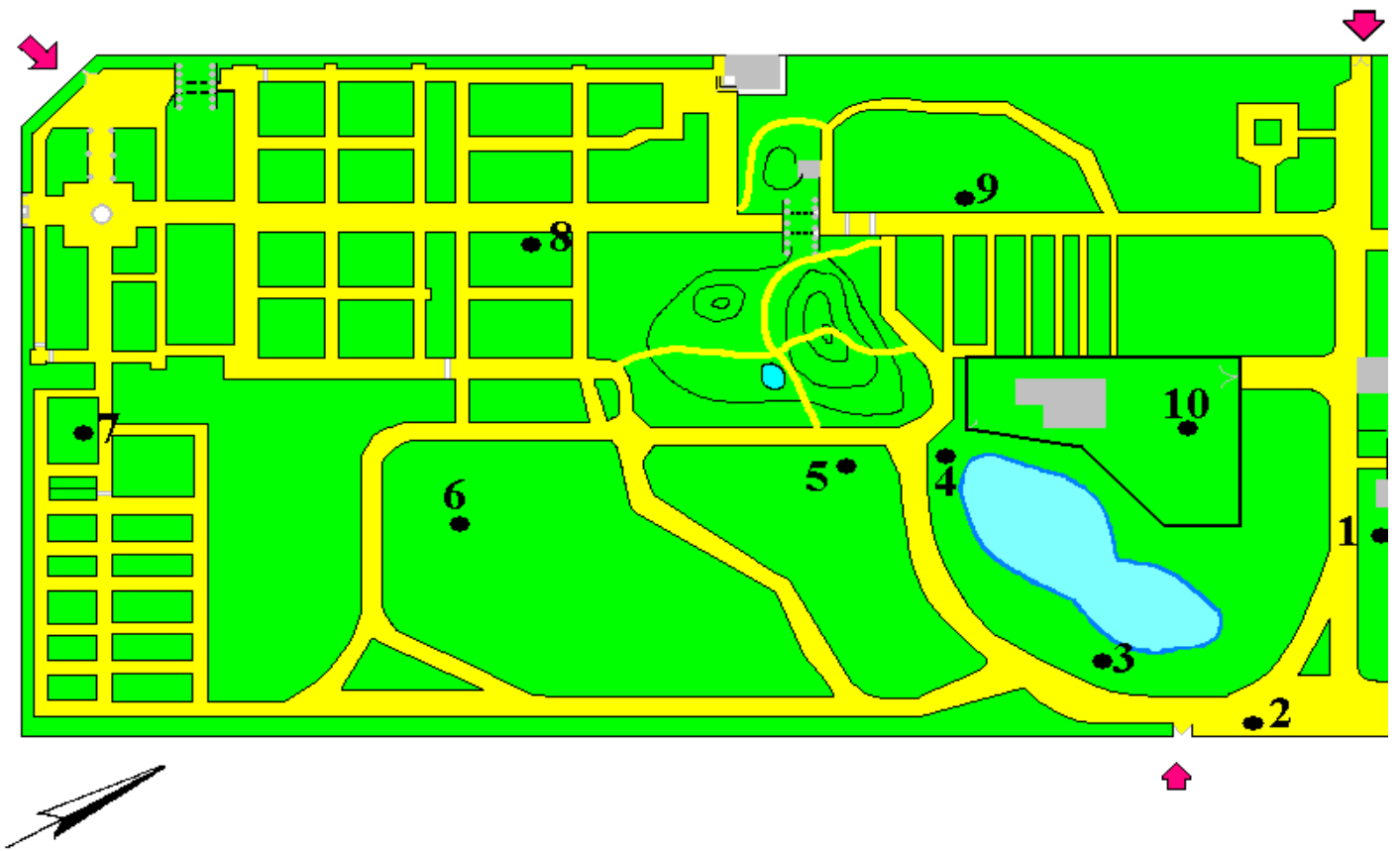

Tajemnice ogrodu 6

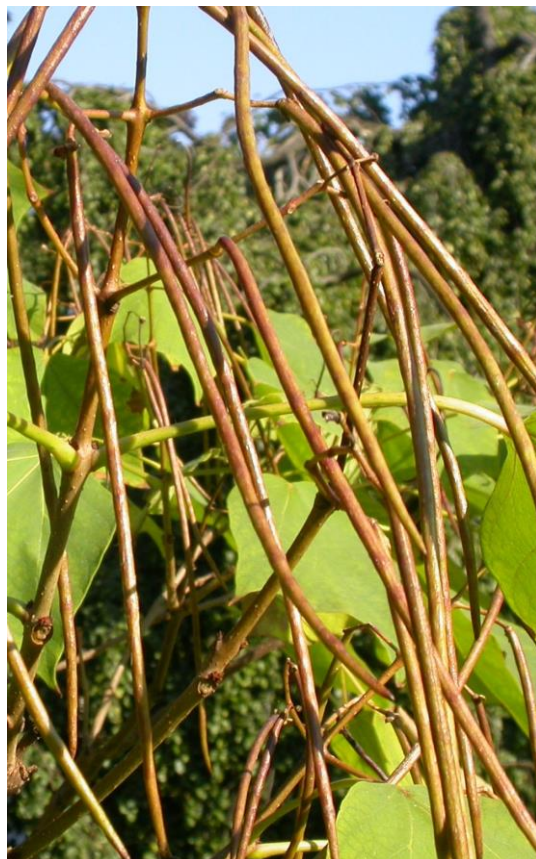
Ścieżka edukacyjna
W OGRODZIE BOTANICZNYM
Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

1. Storczykowe drzewo
2. Pod parasolem
3. Pogięte
4. O!czarujące
5. Smaczny dereń
6. Śnieżne rośliny
7. Kwiaty jednego dnia
8. Żółte krzewy
9. Francuskie piękności
10. Dzikie pszczoły

1. STORCZYKOWE DRZEWO

Surmia bignoniowa (*Catalpa bignonioides*) – gatunek drzewa liściastego z rodziny bigoniowatych. Pochodzi z cieplejszych obszarów południowo-wschodnich rejonów USA. Uprawiana w wielu krajach świata, również w Polsce. Dorasta do około 10 m wysokości. Ma krótki pień i szeroką koronę. Duże liście, o sercowatym kształcie. Kwiaty zebrane są w duże wiechy, zakwitają w czerwcu-lipcu kwitnie przez 6-7 tygodni. Kwitnąca Katalpa nie ma sobie równych. Jest niezwykle efektowna. Jej duże kwiaty obficie wydzielają nektar. Ponieważ kwitnie w okresie dziury pożytkowej jest bardzo cennym drzewem pszczelarskim. Ale najważniejszą zaletą surmii jest jej skuteczna zdolność odstraszenia owadów typu komary. Owoce to długie i cienkie strąki. Dzięki nim też katalpie nadano przydomki: cygarowego drzewa lub indiańskiej fasoli.

fot.B.Wilbrandt

2 POD PARAGRAFEM §

Pierwsze ograniczenia prawne, dziś interpretowane jako przepisy chroniące przyrodę, pojawiły się już na początku istnienia państwa polskiego. Początkowo miały one jednak głównie znaczenie praktyczne – umożliwiały zachowanie na potrzeby królów i innych możnowładców cennych zasobów środowiska przyrodniczego, w tym przede wszystkim grubej zwierzyny łownej. Na przestrzeni wieków następowała ewolucja w kierunku prowadzenia ochrony z pobudek konserwatorskich, estetycznych, historycznych i naukowych.

Zgodnie z obowiązującą aktualnie Ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody celem ochrony przyrody w Polsce jest^[7]:

- utrzymanie stabilności ekosystemów i trwałości procesów ekologicznych
- zachowanie różnorodności biologicznej, w tym zapewnienie ciągłości istnienia wszystkich gatunków roślin, zwierząt i grzybów wraz z ich siedliskami
- ochrona walorów krajobrazowych, zadrzewień oraz zieleni w miastach i wsiach
- utrzymywanie lub przywracanie do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych, a także pozostałych zasobów, tworów i składników przyrody
- zachowanie dziedzictwa geologicznego i paleontologicznego
- kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody poprzez działalność edukacyjną, informacyjną i promocyjną

Do najważniejszych powodów, dla których stosuje się ochronę przyrody, należą:

- natury estetycznej (rekreacyjne) – aby podziwiać i móc odpocząć,
- gospodarcze – aby pozyskiwać surowce i rozwijać gospodarkę,
- przyrodniczo-naukowe – aby badać gatunki dla młodszych pokoleń; aby tworzyć leki,
- społeczne – aby odpoczywać,
- historyczno-naukowe – dla pokoleń.

3 POGIĘTE

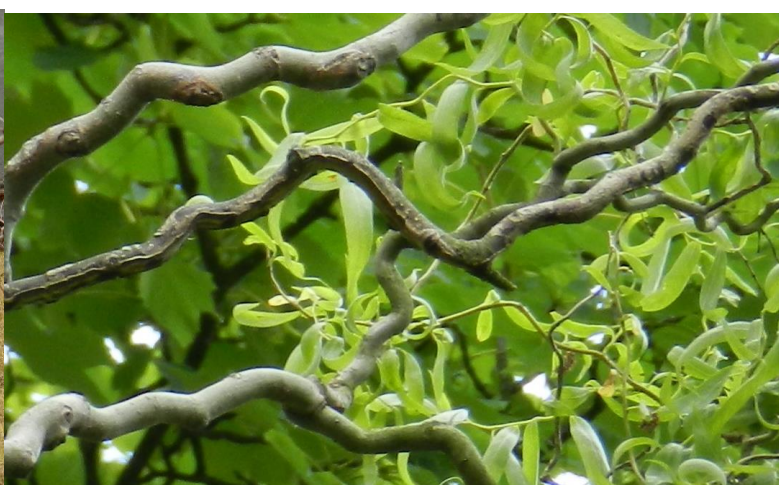
Chcemy, aby ogród był ozdobny przez cały rok, również zimą. Osiągnąć można to przez sadzenie drzew i krzewów zimozielonych, o ładnej formie i pokroju, bądź o ozdobnych pędach odróżniających się kolorem bądź kształtem.

Niezwykle atrakcyjne dla zimowej i wczesnowiosennej scenerii ogrodu wydają się oryginalnie powyginane pędy. Mogą to być tylko fale jak u wierzby babilońskiej pogiętej *Salix babilonia* ‘Tortuosa’, bądź wielkie splątania jak u leszczyny pospolitej *Corylus avellana* ‘Contorta’. Pędy wierzby są chętnie wykorzystywane we florystyce do kompozycji kwiatowych i dekoracji wnętrz. Przy sadzeniu wierzb trzeba pamiętać jednak, że docelowo są to duże drzewa.

leszczyna

wierzba

Pędy leszczyny pospolitej

fot.B.Wilbrandt

4 O! CZARUJĄCE

Zapraszam do podziwiania **oczarów** (*Hamamelis*), które promieniają w zimowym krajobrazie kolorem żółtym, pomarańczowym, miedzianym i ciemnoczerwonym. Tak właśnie jeden z najlepszych kwitnących zimowych krzewów rozpoczyna swój spektakl kolorów i silnego, słodkiego zapachu w powietrzu.

Delikatne kwiaty ukazujące się nawet w styczniu - lutym są przytulone do nagich gałązek i składają się z czterech wąskich, marszczonych płatków o pajęczym wyglądzie. Mogą przetrwać temperatury do minus 10°C. Jeśli robi się chłodniej, to dla ochrony nieco się zwijają i czekają ponownie na ładną pogodę. Nie wszystkie odmiany są silnie pachnące

Oczar wirginijski (*Hamamelis virginiana*) – gatunek krzewu lub drzewa z rodziny oczarowatych. Pochodzi ze wschodnich stanów USA i z Kanady, Japonii i Chin. W Polsce jest uprawiany w parkach i ogrodach.

Stosowano ją także do innych celów. Jej gałęzie służyły jako różdżka radiestezyjna do szukania podziemnych źródeł wody. Miała też bogate zastosowanie w medycynie jako środek zmniejszający stan zapalny, w zatrzymywaniu krwawienia, leczeniu hemoroidów, ukąszeń owadów i owrzodzeń.

5 SMACZNY DEREŃ

Dereń jadalny, dereń właściwy (*Cornus mas* L.) – gatunek rośliny z rodziny dereniowatych. Pochodzi ze środkowej i południowo-wschodniej Europy i zachodniej Azji, jest uprawiany w wielu krajach świata.

Tworzy rozłożysty krzew lub małe drzewo mogące osiągnąć 3–7 m wysokości.

W swoim naturalnym środowisku rośnie zwłaszcza w zaroślach i na zalesionych stokach rejonów o łagodnym klimacie. Kwitnie przed rozwojem liści, od marca do kwietnia.

Zastosowanie

- Jest u nas uprawiany jako roślina ozdobna. Ma ozdobny wygląd w marcu i kwietniu, kiedy kwitnie, a także na jesieni, kiedy pojawiają się jego owoce. Jest stosowany również na wysokie żywopłoty. Jest to krzew o skromnych wymaganiach, który dobrze się czuje na słońcu i w półcieniu, znosi gleby wapienne, susze i zanieczyszczone powietrze. W cieniu owocuje słabo i ma luźniejszy pokrój.

- Owoce są jadalne na surowo. Robi się też z nich marmoladę, dżem, nalewki, nadzienie do cukierków
- Z drewna wyrabiane były koła zębate, jest doskonale do toczenia.
- Ma działanie antyseptyczne, pomaga zwłaszcza w utrzymaniu higieny ustnej. Obłupana z kory gałązka kwitnącego derenia, pogryziona na końcu jest skutecznym środkiem do czyszczenia zębów

Dereniówka

Sposób przygotowania nalewki:

1. Wrzucamy owoce do słoja, zalewamy spirytusem i odstawiamy na miesiąc.
2. Po miesiącu zlewamy nalew.
3. Przygotowujemy syrop z pół litra wody i kilograma cukru.
4. Ciepłym syropem zalewamy owoce i odstawiamy słoje na dwa tygodnie, co 2-3 dni nim potrząsając.
5. Po dwóch tygodniach zlewamy syrop i wyciskamy owoce.
6. Syrop łączymy z nalewem i odstawiamy na miesiąc do sklarowania.
7. Po miesiącu filtrujemy i odstawiamy nalewkę do leżakowania na pół roku.

6 ŚNIEŻNE ROŚLINY

Ośnieża (*Halesia* J. Ellis ex L.) – rodzaj roślin należący do rodziny styrakowatych

Jeden z nich pochodzi z Chin, pozostałe z Ameryki Północnej

Polska nazwa rodzajowa pochodzi od tego, że pod kwitnącą ośnieżą opadłe płatki kwiatów gęsto pokrywają ziemię jak śnieg

Jest niespotykanym drzewem ozdobnym znanym z obfitego kwitnienia, o kwiatach nektarodajnych, a także oryginalnych, oskrzydłonych owocach, które utrzymują się długo na bezlistnych gałązkach. Jesienią liście przebarwiają się na żółto. Ośnieża jak dotychczas, jest bardzo rzadko uprawiana, nawet w ogrodach botanicznych, pomimo dobrej odporności tych roślin na mróz.

Śnieguliczka biała, (*Symphoricarpos albus* Duhamel) – gatunek krzewu z rodziny przewiertniowatych. Pochodzi z Ameryki Północnej. Od dawna spotyka się ją jako roślinę uprawną lub dziczącą w Europie Środkowej. W Polsce jest powszechnie uprawiana. Miododajna.

Zimokwiat - Małe drzewko pochodzące z Chin, w naszych warunkach klimatycznych jest 2- metrowym krzewem. Kilkunastocentymetrowe, ciemnozielone liście długo utrzymują się na krzewie, w cieplejsze zimy bywa zimozielony. Niezwykle dekoracyjny jest kiedy kwitnie o nietypowej porze roku, bo w zimie, zwykle na początku marca, a czasem już w lutym. Kwiatki bardzo efektowne, o średnicy 3cm, żółte.

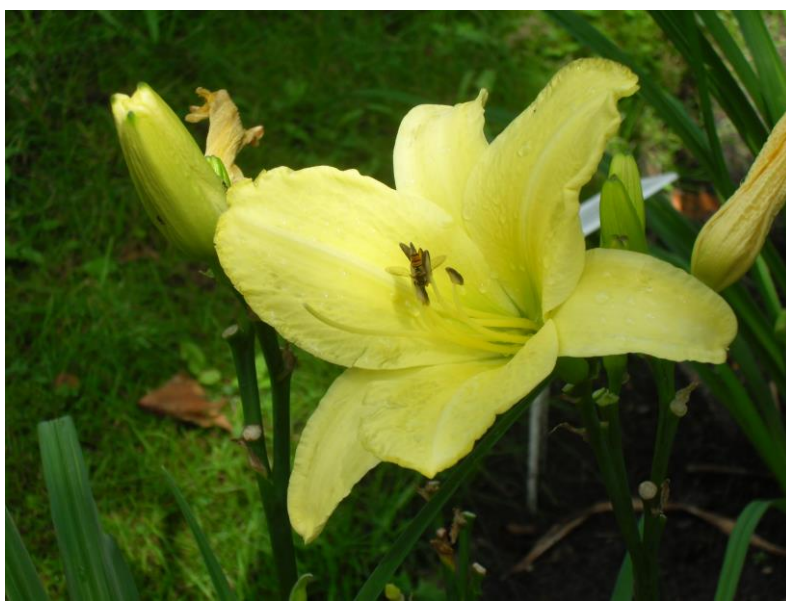
Śnieżyczka przebiśnieg (*Galanthus nivalis* L.) – gatunek rośliny należący do rodziny amarylkowatych. W naturze znany z lasów południowej i środkowej Europy, jednak szeroko rozpowszechniony poza zwartym zasięgiem jako roślina ozdobna. Gatunek popularny w uprawie i rozpoznawalny jako symbol przedwiośnia. Także roślina miododajna i lecznicza. W Polsce podlega ochronie gatunkowej.

W połowie XX wieku śnieżyczka przebiśnieg uznawana była za jeden z „najbardziej zagrożonych wyniszczeniem gatunków roślin w Polsce”.

7 KWIATY JEDNEGO DNIA

Liliowce (Liliales Perleb) – rząd roślin zielnych należący do klasy jednoliściennych zawiera ponad 30 gatunków. Obejmuje głównie rośliny wieloletnie, wytwarzające zwykle jako organy przetrwalnikowe kłącza, bulwy lub cebule

Kwiaty pojawiają się od czerwca do września zebrane po kilka lub kilkanaście na szczycie nie

ulistnionego pędu. Pojedynczy kwiat utrzymuje się tylko jeden dzień.

Liliowce to byliny długo wieczne co oznacza że w jednym miejscu mogą rosnąć nawet kilkanaście lat.

Liliowce są roślinami nie wybrednymi rosną zarówno na stanowiskach suchych i piaszczystych ale także wilgotnych. Można im wybrać stanowiska nasłonecznione jak i cieniste.

fot.B.Wilbrandt

fot.B.Wilbrandt

8 ZŁOTE KRZEWY

Złoto (Au od łac. *aurum*) jest jednym z najbardziej pożądaných metali, od dawna fascynującym ludzi niezwykłą barwą. Było wykorzystywane do tworzenia przedmiotów ozdobnych i symbolizujących władzę. Złotym przedmiotom przypisywano wręcz magiczne właściwości

Złotlin japoński, złotlin chiński (*Kerria japonica*) – gatunek krzewu z rodziny różowatych (*Rosaceae*). Bywa też nazywany japońską złotą różą. Jest jedynym przedstawicielem monotypowego rodzaju **złotlin** (*Kerria*). Pochodzi ze środkowych i zachodnich Chin, od wieków uprawiany jest w Japonii, w Europie wprowadzony do upraw na początku XIX wieku. Jest uprawiany w

wielu krajach świata, również w Polsce, jako roślina ozdobna. W niektórych miejscach zdziczał z upraw i rośnie w środowisku naturalnym.

Złotokap zwyczajny, z. pospolity (*Laburnum anagyroides* Medik.) – gatunek małego drzewa lub wysokiego krzewu należący do rodziny bobowatych. Pochodzi z południowo-wschodniej Europy.

W Polsce nie występuje dziko, jest uprawiany jako roślina ozdobna. Jest jednym z kilku najpospolitszych w Europie krzewów trujących! Dawniej medycyna ludowa wykorzystywała nasiona jako środek wymiotny i przeczyszczający przy zaparciach. Zewnętrznie stosowano w nerwobólach.

9 FRANCUSKIE PIĘKNOŚCI

Róża francuska (*Rosa gallica* L.) znana była od czasów antycznych i uprawiana już przez Rzymian na terenie prawie całego Imperium. Od Średniowiecza była szeroko używana ze względu na swe właściwości medyczne. Występuje w naturze w południowej, wschodniej i centralnej Europie oraz w Turcji i na Kaukazie. W Polsce jest objęta ochroną gatunkową.

Grupa róż francuskich, czyli odmian, krzyżówek i hybryd zaliczana jest do najstarszych róż ogrodowych określanych jako róże historyczne.

Wszystkie róże francuskie charakteryzują się **bardzo, bardzo silnym zapachem !!!** W naszej kolekcji znajduje się:

Rosa gallica* var. *officinalis – o czerwono-karminowych kwiatach, zwana u nas **różą aptekarzy**. Prawdopodobnie jest to najstarsza odmiana uprawiana w Europie (znana już przed 1310 rokiem). Wyciągi z płatków tej róży były wykorzystywane w ziołolecznictwie. Róża ta w „**Wojnie dwóch róż**” była emblematem rodu Lancasterów i tego powodu znana także pod nazwą "róży Lancasterów".

fot.B.Wilbrandt

‘Tuscany’ – bardzo ciemna fioletowo-czerwona róża znana przed 1596 rokiem. Posiada bezkońcowe pędy i kwiaty o średnicy 8-10 cm.

‘Charles de Mills’ wyhodowana przez Busard’a we Francji przed 1700 rokiem. Pełne kwiaty o średnicy 8 cm.

‘Cardinal de Richelien’ – wyhodował Laffay w 1840 roku. Kardynalska, purpurowo-czerwona róża o średnicy kwiatów ok. 11 cm. Pąki są idealnie kuliste i płatki powoli rozwijając się kulę we wnętrzu zachowują.

Rosa gallica var. officinalis – róża aptekarska

fot.B.Wilbrandt

10 DZIKIE PSZCZOŁY

Obecność w ogrodzie dużej liczby gatunków roślin kwitnących przemiennie przez cały rok powoduje, że owadzia stołówka jest stale dostępna. Zwabia to duże ilości pożytecznych błonkówek takich jak trzmielce i pszczoły (nie tylko pszczołę miodną, ale również jej dzikie krewniaczki). Dzikie pszczoły gnieźdzą się w pustych łądygach trzciny oraz w różnych naturalnych otworach wygryzionych w drewnie przez

szkodniki, bądź w ziemi. Dla zwiększenia ich populacji można w ogrodzie montować różnego rodzaju konstrukcje-domki dla owadów.

Dzikie pszczoły np. murarka ogrodowa *Osmia rufa* skutecznie podnoszą plonowanie.

Murarka ogrodowa (murarka ruda) *Osmia rufa* jest bardzo sympatyczną, ruchliwą pszczołką, która nie jest agresywna, nie żądli, a przy tym w zapylaniu roślin jest najskuteczniejszą pszczołą w Polsce. Murarka prowadzi samotniczy tryb życia lub żyje

w koloniach. Zamieszkuje środkową i południową Europę. W Polsce jest gatunkiem pospolitym.

Murarki są bardzo ruchliwe i zbierają duże ilości pyłku, przy okazji zapylając rośliny. Loty rozpoczynają w I połowie kwietnia zaraz po kopulacji. Samica znosi pyłek do pustych łodyg roślin tworzących rurki, po czym składa jajo. Następnie muruje ściankę z gliny i znowu znosi pyłek i tak w kółko do zapelnienia rurki. Po tygodniu wylęgają się larwy żerujące na zgromadzonym pyłku. Z ostatnich złożonych jaj wylęgają się trutnie.

Ta pszczoła ma ciemną głowę i tułów, który pokryty jest ciemno rudymi włoskami. Na odwłoku samic znajdują się przepaski rudych włosków, a u samców białawych. Wierzchołek odwłoka u obu płci jest porośnięty czarnymi włoskami. Samica osiąga większe rozmiary (długość 10–12 mm) niż samiec (8–10 mm), ale czułki samców są znacznie dłuższe niż u samic.

Murarka w trakcie zasklepiania słomki gliną